

BUDA-PESTA

16 Octomvre st. v.
28 Octomvre st. n.

Va eși duminică.

Redact. : strad'a Havas nr. 1.

Nr. 42.

ANULU XIII.
1877.

Pretiuu pe unu anu 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de anu 5 fl. ; pe $\frac{1}{4}$ de
anu 2 fl. 70 cr.
Pentru Romani'a 2 galbeni.

EPISTOLE LITERARE.

A patr'a epistola.

Resunetele oferu poetului unu multu mai întinsu terenu decâtu cântecele. Aceste se misca pe unu terenu foarte restrinsu. Usióre în aparintia, în fondu foarte grele, succesele din cele mai rare! De cele mai multe ori succesu nu depinde de la valórea interna a cântecului, ci de la impregiurări si lucruri cu totulu accidentale. Mai totu-de-una cântecele de resboiu se poporaliséza si vinu a aserciá influinti'a prin ari'a séu melodi'a ce li se dá, si de cele mai multe ori ari'a este totulu, ér cuvintele pieru séu remânu o schema séca. D'aici provine, cà aceste cântece trecu de la unu poporu la altulu, nu prin tectsu, ci prin melodi'a. Marseilles'a a trecutu la tóte popórele mai multu séu mai puçinu civilisate, înse nu prin cuvintele ei, fara prin melodi'a. Tóte o întielegu, tóte se entuziasméza, fara d'a avé trebuintia sè întieléga vr'o iota din cuvintele ei. Aceste au devenitu unu ce d'a dóu'a mâna.

Dar nu voiu sè trecu pe terenulu musiciei. Voiu numai s'aretu, cum cântecele de resboiu, pe lângá cà sânt supuse în creatiunea lor la niste regule foarte viguróse, mai au si nefericirea a depinde în succesele lor de la impregiurări si întemplári, si déca n'au fericirea a se

combiná cu aceste, moru mai totu-de-una în nascere.

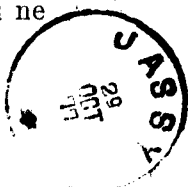
Resunetele sânt scutite de tóte aceste. Adeveratu, ele inca se combina cu music'a, înse aici music'a nu-i nici odata în stare sè absórba cu totulu tectulu si sè-lu arunce în fine cá o pléva séu cá niste frundie uscate în vântu, cum se întempla cu tectulu cântecelor. Din contra, tectulu isi pastréza tóta puterea. „Déstépta-te Române!“ are melodi'a lui, ea inse pe lângá tectsu este cá cerculu de aburi în giurulu sórelui.

De unde vine acést'a?

Resunetele au unu terenu foarte întinsu, cântecele — cum am dísu — foarte restrinsu. În resunete poetulu póte sè reverse în abundantia totu farmeculu poesiei, totu foculu simtiemintelor, în deplin'a lui vélvóre, póte sè desvólte întréga puterea ideilor, cu unu cuvântu i stau la dispositiune tóte misterele poesiei. Tóte aceste în cântecele de resboiu stau sub regimulu unui frêu ageru ínstrunatu.

Dreptu aceea, déca n'am fostu fericitu a înregistrá vr'unu însemnatu cântecu de resboiu, asiu fi asteptatu cá poetii nostri sè-mi stimpere dorulu cu vr'unu classicu resunetu.

M'am desamagitu. Parnassulu românu ne înfaçisíéza si aici o óste schilogita.



Alesandri începe hor'a cu „Balcanulu si Carpatulu.“ De si giganti în sine amândoi, înse dialogulu sfêraitoru ce-lu tinu între sine ne face sè vedemu doi cocosi, ori déca vrei, doi curcani, ce se umfla în pene, sforae din aripi si tóca din ciocuri. Tóta ideia în sine este nefericita, si nenaturalulu întrevorbirii a doi munti se stimpera în câtu-va numai raportându-se cu reflexiunea la dialogurile ce le tinu animalele séu obiectele neanimate în fabule. Inse chiar acestu *mirosu* de fabula compromite totulu, spulbera totu lustrulu, si voindu a prinde unu lustruosu fluture, ne pomenimu cu unu liliacu. Resunetulu si fabul'a sânt cerulu si pamântulu! Muntii potu sè vorbésca în povesti, în fabule; caii potu vorbí si plânge în „Iliada“, în povestile cu Fetu-Frumosu: în unu resunetu inse nici odata.

Poetulu a comisu grave erori chiar si în esecutare. Carpatulu, pe care poetulu voiesce sè-lu încarce de seriozitate si maiestate, este fôrte guralivu si laudarusu. Nóue-spre-diece lungi versuri abiá i ajungu pentru a respunde Balcanului, care în tóta „*trufia*“ lui nu-i adresease decâtu 7½ versuri. Adevverulu si maiestatea nu au trebuintia decâtu de pré puçine cuvinte. Minciun'a si laudarosia inse au lipsa d'unu noianu de frase. Poetulu nostru le-a aplicatu tóte pe dosu. Balcanulu mincinosu si laudarusu vorbesce scurtu si apesatu cá unu Cesaru; Carpatulu, adevveratulu Cesaru, devine guralivu cá unu hirsu-betrânu.

Tacu de „fulgeri“, dar nu me potu dumeri sè nu întrebu, de unde „tristele Balcanuri?“ Ce? vom dice *innaltele* Carpaturi, Apeninuri, Caucasuri, Pireneuri? — Sânt vr'o dóue-dieci ani, de când — pare-mi-se — Cogalniceanu luase cu furc'a lunga pe unu poetastru pentru „Carpatu.“ Eu inse trecu peste acestu cuvântu, càci celu puçinu ilu aflâmu la unii vechi scriitori, de si în limb'a nóstra nu este decâtu „Carpati“, si totu în pluralu si în celelalte limbe moderne.

Cele din urma dóue versuri:

Si 'n patru parti a lumii sboru smulsele Corpene . . .
Si cânta libertatea pe maluri Dunarene!

n'au între sine nici o legatura sintactica, ori au o legatura din cele mai curiose. Cine adeca „*cânta libertatea pe maluri Dunarene?*“ Penele smulse? Séu libertatea se cânta ea pe sine? — Un'a mai reu decâtu alt'a!

Cine pretinde a scrie frumosu românesc, nu póte fi nici odata cu „naprasnicu“ si cu atâtu mai puçinu unu poetu; chiar si în gra-

iulu poporului raru se aude acestu cuvântu. Nu cumva sè-lu pastrâmu, cá pe o mumia, chiar în poesi'a literara, pe când în poesi'a poporala nu-lu întelnimu mai de locu. Dlu Alesandri, care mai ântâiu a începutu a demormântá poesi'a poporala, me miru cà d'unu timpu încóce isi impenéza poesiile cu niste maracine de cuvinte cari nu le afli nici în cele mai slabe poesi poporale. In fine, care póte fi ratiunea de a scrie „Cá doi giganti naprasnici în locu de „Cá doi giganti teribili“, când în aceea-si piesa, cu câte-va versuri mai în josu, aflâmu „unu frémetu „*teribilu?*“

Pentru a începe sè scriemu mai bine românesc, trebue sè ne ferimu totu atâtu de multu de ból'a latinistilor si a galomanilor, cá si de gretiosulu talmesiu-balmesiu, — ce si-lu imaginéza unii de limba poporala, care inse în fapta n'o afli nici în povesti, nici în poesi'a poporala, fara numai e fantasi'a unora.

G. Sion nu este mai fericitu în „*Stéu'a României.*“ *Stéu'a* cá medalia póte sè fía fôrte frumósa, cá poesiá inse fôrte anevoia. Cea mai puternica vëna poetica abiá ar fi pututu sè deie óre-care farmecu poeticu „*Stelei României.*“ Me vei întrebá, pentru ce? Pentru cà *Stéu'a* este unu subiectu din cele mai tocite; *toti copiii umbla cu stéu'a si cu Viflcimulu!* Poetulu mai are nefericirea a începe chiar cá în cântecele de stea:

De o stea condusi odata
Magii de la resaritu,
In spelunc'a 'ntuncata
Pe Christu au descoperitu.

În tóta pies'a nici unu avântu poeticu, nici unu entuziasmu. Versurile:

Cine inse astadi vine
Cu mândria-a curati
Fruntea nóstra de rusine
Si-o face-a tresari?

nici cá prosa nu sânt de suferitu.

Unu H. M. este fôrte practic, arunca rim'a în cosiulu cu fusele si în *usióra armatura* dà asaltu a supra Parnassului:

Doi secolu sânt aprópe, de când prin perfidia,
Vulpeanu, infamu, strainulu ve smulge din mâni
arm'a,

Si 'n negrele morminte, ruginei o condamna
Sè pérdia-alu vostru nume. Dar Domnulu cu voi
este!

Voi; si éta arm'a mai splendida reluce.
Si voi veti manú-o! Acolo unde sânteti,
A fostu tiran'a punte, atuncia construita
S'alunge pe barbarulu, o patria dându voue.
Acum pe ea voi treceti cá s'alungati barbarulu,
Ce-aici în tiér'a vóstra impumna 'nchéga 'n sânge

Fiintie innocente, si 'n ofensive urbe
 Preface în cenusia prin bombe de incendiu.
 Români ve fîa-aminte, cã si Carpati si Hemulu
 La voi si-atinta ochii, la voi ei facu apelulu,
 Cãci intermediu sânteti între ai lor tristi *popolii*,
 Nainte iute mergeti, revindecati voi drepturi
 Ce nu ve sânt straine.

Trebue sè-i recunosc meritulu, cã a studiatu bine poesile fericitului Eliade scrise la betrânetie. Din aprigu inamicu alu latinistilor se facuse la betrânetie celu mai *cucernicu papistasiu*, despoindu pe dintregulu dictionarulu latinu, si traducându-si *pe papistasia* poesile românesci d'odata!

Unu altulu, C. T. B., crede fara 'ndoiela, cã si dânsulu este poetu când scrie:

E timpu, de când strigarea antica „frati la arme,
 Mosi'a noastră-i préda a crudelului sultanu“,
 Nu mai s'aude 'n tiéra si nici sagét'a 'n carne
 Nu mai se 'nfige-acuma în peptulu musulmanu,
 Faceti cá stêrvuri iute, pe Dunarea betrâna,
 Pe luciulu ei celu mare, plutésca înnecati!

In ale vóstre vène si-acuma curge sânge,
 Ce curse-odata 'n corpulu vítêzului Mihaiu.

Poetulu nostru este de invidiatu pentru spressiuni atâtu de poetice si gramaticale, cá *stêrvuri înnecati!*

La scóla, muritorule, nu pe Parnassu!

Z. Antinescu umple trei colóne în „Telegraphulu“ din Bucuresci cu „Vocea unui orbu.“

Dânsulu scrisese pe la anulu 1861 o alta piesa sub acestu titlu. Pentru acést'a ilu felicitèzu. Pies'a d'acuma inse nu stã în nici o legatura de rudire cu cea d'atunci, nu are nimicu din avêntulu aceleia, versulu împedecatu si neingrigitu, ideile inganate si perifrasate pâna la desgustu, spressiunea a dese ori din cele mai stângace si mai curióse, d. e.

Si tierin'a stramosiésca salta astadi românesce.

Ér Vasile Paunu în „Oda la resbelu“ a declarat resboiu poesiei, limbei române si lo-gice. Asculta:

Stá mutu de dóne vécuri, stá plinu de întunericu,
 Titanulu ce dusese cu glasulu lui putericu,
 Cu glasulu lui de tresnetu, din Nistru pân' la Rhinu
 Anticulu nostru nume cu gloriosu destinu.
 Unu colossalu cadavru, sub umbr'a-i veninósa,
 Uscá de dóne vécuri câmpí'a ta manósa,
 Cingea cu velu de doliu splendidulu teu azuru,
 Tínea în pirotéla ne'nvinsulu teu vulturu,
 O! dalba Româniá! vulturulu cela tare,
 Nascutu pe-unu steiu la Tibru, crescutu la Manza-
 nare,

Purtatu din fala 'n fala de ai Lohului fii
 Din muntii Albionei Pai Libiei pushfi!

Adeveratu, numai altu ceva decãtu „cadavru plinu de întunericu“, impenatu cu „si-potu de lumina“, cu „aripi line în arii safirine“, umflatu de „orgoliu“, „înundatu de benedictii“, cu „glangóre furibunda si bomba stridende“, „colosu la capu putinte. la bas'a lui fragilu“, si în fine totulu — „o putreda gramada.“

Asiu puté înca continuá acestu catalogu de resunete ragusite, dar pentru ce sè ne mai tocimu audiulu, când nu putemu scóte nici macaru unu accentu dulce?!

Incheiu acésta epistola cu trei strofe din od'a lui A. Roques, adressata imperatului Alexandru. Pies'a nu se rapórta inmediatu la Români'a, autorulu inse este professoru în Bucuresci, si od'a este adressata imperatului la intrarea lui în Români'a. Éta-le!

Et ce cri retentit de l'Oural au Liban,
 Et de Smyrne à Bagdad, les porteurs de turban,
 Engance trop longtemps par l'Europe soufferte,
 Pâlient, et saisis d'un long frémissement
 Dirent entre eux : „voilà l'heure du châtiment!
 Malheur à nous! c'est notre perte!“

O bords de l'Hellespont! ô merveilleuse Hellas!
 Athènes, murs sacrés de Minerve-Pallas,
 Jérusalem, et toi, la Rome de l'aurore,
 Constantinople, reine et perle de deux mers!
 Qui mêlas si souvent tes pleurs aux flots amers
 De ton poétique Bosphore!

Malheureuses cités, si grandes autrefois!
 Ruines au jour d'hui, captives et sans voix,
 Vous savez quels ils sont, les auteurs de vos chutes!
 Ces maîtres inventeurs du harem bestial, (!)
 Qui, de la femme fout un petit animal, (!)
 Dressé pour des plaisirs de brutes!

Ultimele trei versuri sânt fórte nefericite si din punctu de vedere alu stilului, dar mai vêrtosu alu estetice. Cá stilu esprima tóte aceeasi ideia, si cu câtu lucrulu este mai *delicatu*, cu atâtu trebuiá sè-lu esprime mai pe scurtu si mai învelitu. Cá esteticu, nu trebuiá sè uite poetulu la cine se adresséza. In cele grele se cunósce art'a, si ea chiar acolo lip-sesce!

Ce ar dice poetulu de unu pictoru, care pré ar desvelí *adeverulu?*

Ut pictura poesis! dicea *galantulu* Horatiu; galantu, cãci si elu ne-a lasatu câte-va portrete fórte *sumese*, dar elu le adressase la *originale* demne de ele!

Ar. Densusianu.

VISULU.

Adi nópte am visatu
Unu visu înfricosiatu,
Cà nóptea s'a ivitu
In satu unu focu cumplitu.

Si ómenii din satu
Cu toti au alergatu,
Sè scape de peritu
Ce-aveau mai pretiuitu.

Si multi din focu si-au scosu
Avere de prisosu,
Totu auru, bogatii,
Argintu, bani, mii si mii.

Eu înc'am alergatu
Si 'n bratie mi-am scapatu,
Ce mai scumpu am avutu :
Pe ângeru-mi placutu !

Iosifu Vulcanu.

CALENDARULU POPORALU.

— Credintie, dotine si moravuri romane. —

VI.

Lunile.

Lunile în limb'a poporului românau au felurite numiri. Antâiu, dar numai fórte raru, precum se întrebuintieza ele si 'n calendarele tiparite, ér alu doilea precum urméza :

Ianuarie: „*Gerariu*“ numitu asiá de la gerulu celu mare, ce se afla de comunu în acést'a luna. „*Carindariu*“, începutulu colindelor. ¹⁾

Februarie: „*Fauru*“ séu „*Faurariu*“, adeca lun'a faurilor de feru, cari pregatescu fe-rele aratului. ²⁾

In lun'a acést'a e uneori asié de frigu cà „*crépa ouele corbului*“ dupa cum se esprima poporulu din Bucovin'a.

Martie: „*Martisoru*“, „*Martu*“ si „*Martiu*“ lun'a dieului Mars (Marte). Apoi si „*Germenariu*.“ ³⁾

In limb'a vechia italiana „*Ceres*“ s'a disu si „*geres*“ si însémna *sementia*, fructu de bucate si de generare. Din „*geres*“ s'a formatu „*germen*“ cu asemene întielesu, adeca seméntia fructivera, si fructulu trupului. Insémna înca lastariu, ramu, vitia, origine. Din „*germen*“ s'a

formatu „*Germenariu*“, lun'a lui Martiu la poporulu nostru. ⁴⁾

Aprilu: „*Prieru*“ (deschidietoru) séu „*Florariu*.“ ⁵⁾ Despre acést'a luna dice poporulu din Bucovina :

Pieru priesce
Dara si jucesce.

Adeca : de multe ori e frumosu, caldu si atunci priesce, érase de multe ori se 'ntémpla cà ninge, inghiatia si atunci jucesce. Acést'a inse se 'ntémpla numai când dilele „*Babei Dochiei*“ trecu în Prieru.

Maiu: „*Fruindariu*“ séu „*Prataru*“, lun'a erburilor. ⁶⁾

Iuniu: „*Cerisieru*“ séu „*Cerisielu*“, a ci-resielor. ⁷⁾

Iuliu: „*Cuptoriu*“, adeca lun'a ferbintielor. ⁸⁾

Augustu: „*Secerariu*“, ⁹⁾ numita asié, pentru cà în acést'a luna se secera holdele. Apoi si „*Masalariu*.“ ¹⁰⁾

Septemvrie: „*Rapciune*“ séu „*Viniceriu*“ si „*Vinitielu*“. adeca a vinului. ¹¹⁾

Octomvrie: „*Brumarelu*“, ¹²⁾ numitu asié, pentru cà în acést'a luna începe a brumá séu a cadé brumele cele mici.

Noemvrie: „*Brumariu*“ séu „*Promorariu*“, adeca lun'a brumei si a „*Promórei*.“ ¹³⁾

La Románi „*Bruma*“ însemná : a) diu'a cea mai scurta de peste anu, b) érn'a. De aice apoi în locu de „*anu*“, de-acolé „*Brumalis*“ ; α) cu privire la diu'a cea mai scurta, signum, Cic. capriorulu : dies. Cic. diu'a cea mai scurta, sidus Ovid. di de érna ; β) cu privire la érna, ernaticu, tempus, Martial. timpu de érna. ¹⁴⁾

⁴⁾ At. M. Marienescu „*Bab'a Dochie si Babele*“ loc. cit. pag. 390 si 391.

⁵⁾ V. Alecsandri op. cit. pag. 34. — D. T. Bojinca. op. cit. pag. 183.

⁶⁾ V. Alecsandri op. cit. pag. 34. — D. T. Bojinca op. cit. pag. 183.

⁷⁾ Idem.

⁸⁾ Idem.

⁹⁾ Calendariu pe an. 1874 si urmat. Cernauti.

¹⁰⁾ V. Alecsandri op. cit. pag. 34. — D. T. Bojinca op. cit. pag. 183.

¹¹⁾ V. Alecsandri op. cit. pag. 34. — La D. T. Bojinca op. cit. pag. 183. „*Vinimeriu*“.

¹²⁾ Idem.

¹³⁾ V. Alecsandri op. cit. pag. 34. — In Bucovin'a „*Promorórei*“ se dice „*Promoróca*“.

¹⁴⁾ Schönberger Wörterbuch, tom. I. pag. 231. Lipsindu câte-va foi de la începutulu dictionariului ce-lu am eu, anulu si locul tiparirii nu i-lu sci.

¹⁾ V. Alecsandri: Poesii populare ale Românilor Bucuresti. 1866. pag. 34. — D. T. Bojinca: Anticele Romanilor. Part. II. Buda. 1833. pag. 183.

²⁾ V. Alecsandri op. c. pag. 34. — D. T. Bojinca op. c. pag. 183.

³⁾ D. T. Bojinca op. cit. pag. 183.

Decemvrie: „*Andrea*“ séu „*Neiosu*“, a nin-sórei. ¹⁵⁾

Dnulu G. Dem. Teodorescu dice despre lun'a acést'a: „*Indré, Undré*, séu *Andrea*, de la numele sântului Andreiu. Acést'a luna findu gerósa, încátu „*te 'ntiépa de par cà-ti бага ace, undrele*“ ¹⁶⁾ cum se esprima Românulu în limbagiu-i familiaru — focului i vine sè jóce rolulu principalu.“ ¹⁷⁾

VII.

Semnele lunilor.

În deobsce lun'a lui Ianuarie este lun'a frigului, a ghiatii si a negurei. Ér déca este ea móle, apoi tempestatea lui Ianuarie urméza obicinuitu la Februarie. ¹⁸⁾

Când lun'a lui Prieru e frumósa si caldurósa, atunce se ascépta cá în lun'a lui Maiu sè fia frigu, ba adese ori chiar si înghiatiuri, când inse e posomorita si frigurósa, atunci e unu semnu, cà lun'a lui Maiu va fi caldurósa si frumósa. ¹⁹⁾

Déca în Octomvrie cade multa bruma si ometu (zapada), apoi în Ianuarie putemu asceptá tempestate móle si caldutiá. ²⁰⁾

De este în Octomvrie si Noemvrie multa plóia, poti asceptá dupa aceea în Decemvrie mari vânturi. ²¹⁾

VIII.

D î l e l e.

Lun'a, am spusu, cà o impartu în patru septemâni, ér septemân'a în siepte dile si a nume:

Dumineca. Acést'a di la Románi erá diu'a sórelui, solis dies, éra mai târdiu s'a consacratu lui Isusu, dându-i-se numirea de diu'a Domnului, dominis dies. ²²⁾ De aice vine, cà Românii o numescu „*duminica*“ (dominica.)

¹⁵⁾ V. Alecsandri op. cit. pag. 34. — D. T. Bojinca op. cit. pag. 183.

¹⁶⁾ Póte cà si de la aceste impunseturi cá cu acele, cá undrelele, cari în Bucovin'a se chiama „*undrele*“ se numesce acést'a luna asié.

¹⁷⁾ „Incercări critice asupra unor credintie, datine si moravuri ale poporului românú.“ Bucuresci. 1874. pag. 10.

¹⁸⁾ Calend. p. Buc. pe an. 1841.

¹⁹⁾ Dupa dis'a mai multor Románi din Bucovin'a.

²⁰⁾ Calend. p. Buc. p. an. 1841.

²¹⁾ Idem.

²²⁾ V. Romanu: Amiculu poporului, calendaru pe anulu comunu 1861. Sibiu. pag. 5.

Luni, latinesce lunae dies, adeca diu'a lunei.

Marti, Martis dies, diu'a lui Mars (Marte.)

Mercuri, Mercuri dies, diu'a lui Mercuriu.

Joi, Jovis dies, diu'a lui Joe (Jupiter.)

Vineri, Veneris dies, diu'a Venerii (Venus.)

Sambata, Saturnus dies, diu'a lui Saturn. Evreesce „*Sabat*“, diu'a Sambetei. ²³⁾

IX.

Impartirea dilei.

Diu'a o impartiescu Românii în:

„*Resarirea*“ séu „*sóre resare*“. când resare sórele. ²⁴⁾

„*Prândiu-micu*“ séu „*Prândisiorulu*“, când e sórele de trei suliti. ²⁵⁾

„*Prândiu-mare*“, ²⁶⁾ timpulu dejunului séu a ospetiului 'nainte de-amédi.

„*Amédi*“ séu „*amédie-di*“, ²⁷⁾ când sînt dóue-spre-diece óre.

„*Cina*“, ²⁸⁾ timpulu ospetiului de catra séra.

Chindii, când e timpu de tóca si apusulu. ²⁹⁾

Timpulu de la „*sóre resare*“ si pâna la „*amédi*“ se numesce „*deminétia*“, ér de la „*amédi*“ si pâna ce *sfintiesce* sórele séu pâna la „*sóre apune*“ se numesce „*dupa amédi*“, la Románi: post meridiem. De aice vine, când se 'ntalnescu doi Románi si se saluta, cà dicu 'nainte de-amédi „*buna deminétia*“, dupa amédi „*buna diua*“, pe la „*sóre apune*“ — „*buna vremea*“, ér dupe ce sfintiesce sórele „*buna séra*“.

Când e sórele dreptu la amédi, adeca punctu dóue-spre-diece, dicu cà e „*cruce amédi*“.

Ver'a, când sórele arunca mai dreptu radele spre paméntu, atunce cunosce Românulu

²³⁾ V. Romanu tot acolo. — M. Calinescu în: Calendaru pe an. 1874. Cernauti pag. 60 articl. „despre calendaru.“

²⁴⁾ V. Alecsandri op. cit. pag. 395.

²⁵⁾ Idem.

²⁶⁾ În Moldov'a dicu „*prândiu*“, când stà sórele în cruce, la amédi. V. Alecsandri op. cit. pag. 395. — „*Prândiu*“ de la lat. *prandium*. Românii cá si Românii inca aveau datina de a prândi, a gustá 'nainte de-amédi.

²⁷⁾ Prescurtatu din „*ad*“ si „*meridies*“ ad meridiem ea amédi, zu Mittag.

²⁸⁾ De la lat. „*coena*.“ Cin'a la vechii Románi erá cam pe la 3 óre dupa amédi. Schönbergerger Wörterb. I. pag. 334. De aice s'a pastratu acést'a datina si numire la Românii nostri, numai cà ei cinéza ce-va mai târdiu decâtu Românii.

²⁹⁾ V. Alecsandri op. cit. pag. 395.

mai bine când e amédi, pentru că atunce, stându dreptu în picioare, umbr'a trupului nu se vede, si când nu se vede umbr'a, atunce trebue numai decátu sè fia amédi, ér când umbr'a e numai de-unu pasu, atunci e aprópe de amédi, ce-va 'nainte de 12 óre.³⁰⁾

Câte óre sânt 'nainte de-amédi si dupa amédi cunoscu ei dintr'aceea, cà-si mesura umbr'a cu pasulu. Ér când începe a se prelunghi umbr'a, atunce merge sórele spre sfintitu.³¹⁾

(Va urmá.)

S. Fl. Marianu.

SECRETELE CASTELULUI.

— Romanu, de **XAVIER de MONTÉPIN.** —

(Urmare.)

Dupa dóue óre, betrân'a ducându în spate unu pachetu aninatu de unu bâtiu si tinându de mâna pe nepotulu seu, plecâ cu bucuría în directiunea orasiului Clermont.

În acel'a-si timpu marquisulu, fara sè uite cheile casei desierte alu carei nou proprietaru devinise, se urcâ pe calu si reluâ calea spre satulu Saint-Jude, unde noi îlu vom precede.

XXVII.

Amorulu învîiatu.

Sal'a din parteru a ospetariei „Armele Franciei“ intruniâ mai pe acele-si persóne cá si în diu'a în care cetitorii nostrii au binevoitu a ne însotí pentru prim'a-óra.

Voimu sè vorbimu de capitanulu Denis Robustel, de nenea Vilelmu Chadorant, demnulu ospetaru cu figura buna si cu pantece mare, si de domnisiór'a Iulia Chadorant, frumós'a blondina cu ochii gingasi.

Servitorulu si servitóra ospetariei, cei patru gendarmi calareti si câti-va plugari serbatorindu vinulu nou din acele parti, compuneau restulu societâtii.

Vilelmu, avându pe capu o caciula de bumbacu si încinsu cu brâu albu, insemne classice ale functiunilor sale de ospetaru, n'a perdutu nici placut'a sa facia vesela, nici pântecele seu magistralu.

Sbârciturile cari brasdau pelea argasita a capitanului pareau mai numeróse si mai afunde, — dar în alta privintia, elu nu s'a schimbatu.

Numai Iulia oferí în figur'a sa si în atitudinea corpului seu o schimbare atâtu de mare si completa, încâtu ar fi fostu greu a o recunósce la prim'a vedere.

De si nu încetase a fi frumós'a, erá inse într'unu modu fóрте deosebitu.

În anulu trecut, trasurile sale mici si aprópe copilaresci o facea sè apara multu mai tinera decátu etatea ei. Acuma inse ea pare a fi mai betrâna celu puçinu cu cinci siese ani.

³⁰⁾ Dupa credinti'a Românilor din Bucovin'a.

³¹⁾ Idem.

Figur'a ei se lungi séu mai bine slabi; o paliditate adânca înlocui colórea viua a obradilor sei; unu cercu de azuru încungiurâ ochii sei mari atâtu de stralucitori odinióra si atâtu de plini de flacara amorósa, cari — totu plecati în josu — nu mai esprimau decátu o melancolia.

De odata cu rosele pelitiei sale disparura si formele rotunde ale corsagiului seu; ea semená, în rochi'a sa de pâanza ale carei póle cadeau dreptu în josu pâna la picioare, acelor figure aprópe nemateriale, cari traiescu pe tablourile lui Giotto, Cimabué si ale altor pictori primitivi.

Portarea Iuliei nu mai pastrâ nimica din acea cochetaria naiva provocátore. Tóta vivacitatea, — putemu díce, cá tóta vitalitatea, — a disparutu din miscările ei, cari totusi mai pastrau în felu lor linu unu ce de graçia langurósa.

De siguru jun'a copila vescediá de vr'o bóla necunoscuta.

Vilelmu Chadorant (omu demnu si parinte escelentu) ísi adorá unic'a fíca; dar, îndatinatu a o vedé în fia-care dí, în fia-care momentu, si fiindu slabu observatoru, elu nu bagâ de séma nimica, — si de cumva cine-va l'ar fi facutu atentu, de siguru l'ar fi pré suprinsu.

Noi seimu acea bóla necunoscuta, care consumá pe biét'a copila: erá amorulu, unu amoru mare, ardentu, nefinitu, fara sperantia.

Din acea nópte fatala, — în care Iulia, riscându-si onórea far a esítá, a ajutoratu scaparea marquisului Saint-Maixent, — ea fu cuprinsa de o pasiune nebuna, crescându cá unu focu pe care nimica nu-lu stinge, o predomni cu totul.

Dupa ce i-a aprinsu ânim'a si capulu, amorulu i cutrierâ tóta organizatiunea din lântu; ceea ce curgea în vinele Iuliei, nu mai erá sânge, ci focu; niste friguri necontente, de odata si în corpu si în sufletu, minau jun'a copila, uscându într'ins'a succesele vietii ínse-si si facându cá dílele sè le petréca fara repausu si noptile fara somnu.

Iulia nu conservâ puterea d'a se miscá si numai escitatiunea nervósa o mai sustinea.

Ea nu-si fatiaríá starea, se simtiá condamnatá, ínse nu-i pasá multu de ast'a. Ce mai avea sè faca în lumea acést'a, dupa ce a fostu pentru totude-una despartita de acel'a, care — pentru dins'a erá lumea 'ntreaga?

De mii de ori ea isi repetiá:

— Elu a juratu cá va revini. Ah! de cumva l'asiu puté revede, a audi vocea lui, a atinge mân'a lui, macaru si pe unu minutu! . . . A-lu revedé . . . a-lu ascultá! . . . este unu visu care nu se va realísá, ah! . . . Marquisulu Saint-Maixent, superbulu gentilomu, mai aduce-si elu a minte de umilit'a mea esistintia? Elu a uitatu totu . . . da, totu . . . chiar si numele aceleia, care va muri pentru cá l'a iubitu.

Iulia întrâ încetu în sal'a cea mare, abiá sustinându-se, cá o umbra séu cá o viziune.

În momentulu în care dins'a trecu pragulu, Vilelmu Chadorant díse capitanului:

— Bade Denis Robustel, uitatu-ai acea nópte faimósa, în care dta si ómenii dtale ati pazitu atâtu de bine, si în care totusi prinsonierulu, alu carui capu avea valóre de trei mile de livre, a scapatu, fara sè se fi aflu odata, cum? Ce miscare sgomotósa erá atunce în óspetaria! Tíni minte?

— Déca mai tinu minte! — response conducatorulu cu o voce posomorita, punându érași pe méša pocalulu plinu, pe care tocmai voi sè-lu goléșca. Ah! mi-aducu pré bine a minte! Sùnt lucruri ce nu se uita! Apoi, — adause elu cu o voce dura, -- de cumva suvenirile mele aru fi avutu trebuintia sè fia renviate, astadi ar fi diu'a aceea. Inainte de dóue óre, am întelnitu pe hotiulu care m'a desonoratu scapându asiá din mânilé mele!

— Ai vediutu pe marquisulu Saint-Maixent! — strigà Vilelmu cu mirarea cea mai adâncă.

— De câte-va mile d'aice, da . . . în padurea de la Ebreuil . . .

— Si nu l'ai arestatu?

Denis Robustel facù din umere.

— Asi! — întrebà elu, esti dta asiá de reu informatu de ceea ce s'a întemplat? Nu scii dta, cà marquisulu Saint-Maixent este — prin regele — liberu cà aerulu, si cà elu póte — déca va voi — sè rida în nasulu tuturor judecatorilor criminali si a tuturor brigadelor de gendarmeria. Majestatea sa — prin scrișșori patente, — l'a declarat mai nevinovatu decátu copilulu ce se nasce, si mai onestu omu decátu dta séu mine.

— Eh dar! . . . eh dar! . . . elu erá dóra . . . response Vilelmu Chadorant; — si credu acést'a bucurosu, de óra-ce acésta e parerea regelui, multu iubitulu nostru monarcu! Regele nu se póte însielá, dîcu acést'a cà unu supusu credinciosu, si, pe legea mea, traiéșca regele.

Denis Robustel lovì cu pumnulu més'a atátu de tare, încátu buteliéle si pocalele scutate se lovira de-olalta, si versara pe méša o parte buna din cuprinsulu loi.

— Nu-mi pasa, fia dara, fi! — esclamá elu apoi într'unu tonu în care se întruniau în parti asemene: man'a si disprețulu. Bade Chadorant, me faci sè-mi fia mila de dta! . . . Póte-se, cà unu omu de etatea dtale sè vorbésca asiá, fara mai multa reflexiune decátu unu copilu!

Si capitanulu iritabilu, reluându o thesa fórte desu sustinuta de elu, începù se însire tóte crimele sevêrsite de marquisulu Saint-Maixent, si dintre cari cea mai mica, dupa dreptate, tragea dupa sine pedép-s'a capitala.

Nu-lu vom urmá în insirarea lui, ci ne vom ocupa de Iulia.

Tiner'a copila, audindu pronunciându-se de odata numele lui Saint-Maixent, acelu nume care a fostu singurulu obiectu alu cugetelor sale, simtì o tresarire ce semená cu aceea ce urméza din o lovitura electrica.

Ea aflà de odata din cuvintele capitanului, cà marquisulu se afla în tiéra, si cà înainte de câte-va minute l'a si întelnitu aprópe de satulu Saint-Jude.

Acea lovitura fu pré aspra si pré grabnica pentru acelu sufletu nebunitu, pentru acelu corpu slabitu.

Iulia scóse unu suspinu linu, ea își puse ambele mâni pe ânima, spre a-i înecá palpitârile ferbinti, si mai fara consciintia se lasà a cadé pe unulu din scaunele asiediate lângă parete.

Nimene nu bagà de séma ceea ce s'a întemplat.

Biét'a copila își vini în ori si își încordà de nou atentiunea.

Denis Robustel vorbiá cu tóta energiá indignatiunii sale în contra a celuia, pe care ilu numiá omulu celu mai ticalosu, celu mai prapaditu si celu mai infamu între toti hotii.

Iulia se scolà cà sè-lu întrerumpa. Ea își deschise gur'a cà sè-i strige:

— Taci! taci! cuvintele dtale sùnt mincinoșe! acusatuniile dtale calumnióșe! omulu pe care ilu iubescu eu e nevinovatu!

Dar scandalulu ce avea sè urmeze o înspaimantà.

Ea își dișe incetu, cà erá o lasitate a nu protes-tá în numele aceluia, care a fostu atacatu, si care fara 'ndoiéla n'ar fi avutu decátu sè pronuncie unu cuvântu, cà sè se apere si sè se desvinovatiéșca. Inse ea indesiertu se framéntá asiá, în vanu își împinteniá curagiulu; fric'a tinerei copile învinse revolt'a femeii maritate. Ea pastrà tacere, pe când din ochii ei inundau lacrimi de mânâ si de rusine, si esindu din sal'a din parteru, cà sè nu mai audia acea voce uricióșă insultându-i idolulu, se urcà în oda'a ei, unde se închise.

Acolo, affându-se în sfirsitu singura, si dupa ce lasà cursu liberu simtiemintelor sale înfocate, pe cari le descrieram, Iulia se 'nveseli cu speranti'a ce-i produse noutatea neasteptata si de odata audita, despre petrecerea marquisului în acele parti.

Ea nu se mai îndoi nici unu momentu. Saint-Maixent i promise cà va revini; unu gentilomu atátu de loialu cà dênsulu nu-si putea calcá vorb'a data. Va sè dica, elu s'a rentorsu pentru ea! dêns'a ilu va vededé! elu n'a uitatu-o! Déca elu a întârdiatu atátu de multu a-si împlini vorb'a data, ast'a s'a întemplatul numai din acea cauza, cà între elu si între indeplinirea vointiei sale nestramutate s'au aredicatu pedice mari. Se póte, cà iertarea regelui numai acuma l'a facutu liberu si stapânu alu faptelor sale. Acuma elu se grabiá; simtîndu-se atrasu prin ânim'a sa la acea casa umilita, unde o alta ânima ilu asteptá de unu timpu atátu de îndelungatu; si cine sciea, déca acea simpatia n'a fostu unu amoru nascêndu?

Ori cine își póte întipui, cà ce pustiiri a pututu sè produca si produse în adeveru unu astfelu de uraganu în creerii aprinsi ai bietei copile.

Restimpu mai de o óra dêns'a erá p'aci sè ne-bunéșca, apoi încetulu cu încetulu se linise, si cochetari'a femeieșca își reluà drepturile, si de odata întristarea cea mai adâncă fu înlocuita de bucuri'a cea mai mare; i plesni prin minte, cà Saint-Maixent putea sè soséșca înca 'n ór'a aceea si cà trebuia sè-i para frumóșă.

De mai multe luni Iulia, debelata în corpu si în sufletu, nu se mai uità în mica ei oglind'a atêrnata de paretele odaitiei sale, seu celu putinu se priviá cu nepasare, asiá dîcêndu fara sè voiéșca.

Se apropià iute de acea oglinda modesta si odinóra atátu de desu întrebunțiata, si tresari de-o adeverata spaima, vediéndu schimbarea neaudita prin care a trecut.

Ce au devinite rotundimile lucie ale obradilor sei, rosele imbobocite ale pelitiei, gingasiulu surisu alu buzelor sale rumene?

— Dumnedieule! — gângavi sêrman'a copila suspinându, cadiéndu descuragiata pe marginea patului si ascundiéndu-si fati'a în ambele sale mâni, —

Dumnedieule! acést'a nu mai sùm eu! Sùm betrâna! sùm urîta! dënsulu nu me va mai iubi!

Cugetulu, cà pleopele i se vor umflá si ochii i se vor rosí, i opri îndata lacrimel.

Isi spelá fati'a în apa rece si isi dîse:

— Pentru ce sè plângu? Dóra si dënsulu va ghici, cà déca m'am schimbatu, caus'a e cà am suferitu pentru amorulu lui... si apoi elu me va iertá...

XXVIII.

Realizarea asteptării.

Putîntelu întarita de acestu cugetu mângaiatoru, Iulia începù a-si peptená admirabilulu seu peru blondinu, atâtu de desu si lungu, încâtu — desfacëndu-lu pe spate — putea sè se acopere cu elu cá cu o manta, si se peptená întocmai cá si odinióra, când fara grige si vesela, mergea sè dantieze în serbările de prin satele vecine.

Apoi îmbracá rochi'a cea mai frumósa ce avea modest'a sa garderoba.

Rochi'a erá aceea ce o purtá în sér'a în care Saint-Maixent cá prinsonieru schimbá cu ea niste priviri atâtu de gingasie în sal'a cea mare, la cina, si pe care de atunce o pastrá cu evlavia cá pe cea mai pretiósá dintre tóte suvenirile sale.

Dupa ce isi facù toalet'a, Iulia se privi de nou, înse fara d'a suride fetiei sale si repetá cu întristare: — Nu, nu, acést'a nu sùm eu, elu me va gasi urita!

Sêrmen'a copila se amagiá fórte în privinti'a ei! Ea nu numai cà nu erá urita, dar unu cunoscatoru trebuia s'o gasésca mai multu decâtu frumósa, càci totu ce a perdutu în gingasia, a dobânditu în delicatetia si în înétia.

Cu paliditatea sa mare si cu ochii sei mari deschisi, ea semená mai multu unei domnisióre din clasele înnalte îmbracata în costum falsu, decâtu urci tierance. În momentul acest'a, si mai multu decâtu alta-data, dëns'a erá portretulu viu alu contessei de Rahon.

Numai, se întielege de sine, cà fiic'a jupanului Vilelmu Chadorant, ospetaru în satulu Saint-Jude la însemnulu „Armele Franciei,“ nu putea sè aiba acea nuanzia.

Singur'a ferésta a micei odai a Iuliei se deschidea spre drumulu de tíera.

Ea deschise acea ferésta, si lasându a cadé de jumetate perdéu'a de pânza, de dupa care se ascunse, asteptá cu încredere hotarita, privind întrebatoru spre cele dóue extremitáti ale orisonului, càci déca erá ceva ce nu putea crede, erá aceea cà Saint-Maixent nu va vini.

Trecù o óra.

În curtea ospetariei se audi unu sgomotu mare de pinteni, de cisme mari si de tropote de cai.

Capitanulu Denis Robustel si cei patru ómeni ai sei, recoriti de ajunsi, se urcau pe cai sè-si continue caletori'a.

Iulia i vediù esîndu pe pórt'a cea mare si îndreptându-se în stâng'a caii lor în trabu.

Ei disparura. Timpulu trecea. Drumulu, pâna unde putea sè petruna privirea, erá desiertu si amurgulu se apropia.

— Cátu de târdiu vine! — siopti fét'a tinera.

Apoi adause în sine cu o nelinise nespusa:

— Si de cumva dënsulu n'ar vini...

Apoi numai decâtu se rentórsa la convingerea sa:

— Nu! nu! nu e cu putintia! elu va vini... ânim'a îmi díce, cà va vini... elu se apropia... eu sciu... éta-lu!... Déca bucur'fa omóra, eu voiu muri!

Sórele, aprópe d'a disparé, nu mai aretá decâtu jumetatea discului seu de-a supra unei panglice de nori rosi si înfacarati.

Radiele sale din urma înveliau într'unu vaporu de auru întorseturile albe ale drumului, care curgea între margini de verdétia catra padurea de Ebreuil.

De odata Iuliei i parù, cà din mijloculu acelu vaporu s'a aredicatu unu micu noru de pulvere.

Ce erá acelu atomu perdutu în spaci? Dóra nimica; si totusi totu sufletulu tinerei fete se lipi de elu, si ochii ei ardenti se ficsara a supra acelu punctu ce abia se póte descrie.

Norulu se mariá repede.

Nu peste multu se putù distinge unu calu care alergá în galopu, apoi form'a eleganta si svelta a calaretiului se desemná pe purpurulu cerului.

Anim'a Iuliei încetá sè palpíte; o cetia cuprinse ochii ei si i învelí orisonulu.

— Vederea mi se tulbura, — gângavi ea punëndu-si la olalta mânile rugátore; — totu mi se întuneca... nu mai vedu... Dóra asiá móre omulu... Dumnedieule, lasa-me sè mai traiescu înca... Iértame sè-lu mai vedu mai pe urma... si apoi, déca ór'a mi-a vinitu, ia-me!

Sgomotulu cadentiatu alu potcóvelor calului, atingëndu drumulu uscatu si tiapenu, resuná din ce în ce mai tare.

Apoi acelu sgomotu se audieá atâtu de aprópe, încâtu tiner'a féta se întrebá cu spaima fórte mare, nu cumva calaretiulu a trecut pe lângá casa, fara sè se fi opritu?

Spaim'a ei durá numai o secunda. Sgomotulu încetá de-odata si o voce sonóra si bine timbrata strigá:

— Unde e stapanulu acestei ospetarii? Unde-su servitorii si servitórele? Tóta lumea a adormitu? Desteptati-ve, natarei, si aflati cá unu gentilomu face stapânului vostru onóra d'a remané la elu!

Acea voce erá a marquisului Saint-Maixent.

Iulia o recunoscu de la primele cuvinte, si, lo-vita de o emotiune fórte puternica, cadíu fara consciintia de sine, pe scândurile odâii sale.

Strigatulu marquisului fu auditu în sal'a de josu.

Vilelmu Chadorant, servitórea si servitorulu, alergara numai decâtu.

Servitórea prinse calulu de frêu; servitorulu grabi sè-i tína scariti'a, si Vilelmu repetá închinatiunile si salutárele sale, celu puçinu întru atâta încâtu i permitea imposant'a rotundíme a pântecelui seu, totu dicëndu-si a parte:

— Am vediutu pe acestu gentilom unde-va! Saint-Maixent intrá în ospetaria.

(Va urmá.)

S A L O N U :

Calindarul septymanei.

Dumin.	16 28	E. 21 d. R. Luca, ss. parinti.
Luni	17 29	pr. Osie, c. m. Andreiu C.
Marti	18 30	s. ap. ev. Luca, s. m. Marin.
Mercuri	19 31	pr. Ioil, s. m. Uar.
Joi	20 1	s. m. m. Artemiu, c. ma. Matrona.
Vineri	21 2	c. p. Ilarion M. s. mm. Gaie, Dasiu.
Samb.	22 3	ss. mm. Alesandru, Iracliu.

CRONIC'A RESBOIULUI.

Raniti români.

Oradea-mare 15 oct. Onorabile domnule re-dactoru! Ve rogu sè aveti bunetate a publicá aceste ofrande în fói'a dvóstre. Cu tóta stim'a

Veturia Romanu.

Ofrande pentru soldatii români raniti în res-boiulu russo-româno-turcescu din anulu 1877:

Veturia Romanu 50 fl. Nicolau Vulcanu 5 fl. I. Vulcanu 1 fl. Teodoru Filipu 1 fl. Iuliu Pappalvai 1 fl. Vasilie Catoca 1 fl. V. Potcasiu 1 fl. Georg Juhász 1 fl. Gavril Popdanu 1 fl. Nicol. Pallade 5 fl. Teod. Rossiu 2 fl. Pap 1 fl. Georgiu Marchisiu 1 fl. Paulu Pop 1 fl. Gavril Lungu 1 fl. P. M. 1 fl. Unu cresciniu 1 fl. Cineva 1 fl. Cornel Diaconovici 2 fl. Ios. Bozinteanu 1 fl. Ioanu Selagianu 40 cr. Simeonu Desseanu 5 fl. Cineva 1 fl. Georg Farcasiu 5 fl. Cineva 1 fl. N. N. 40 cr. Cineva 1 fl. G. Orosu 1 fl. N. N. 1 fl. Cineva 1 fl. Cineva 1 fl. N. N. si N. N. 40 cr. Cineva 1 fl. Margineanu 50 cr. N. N. 40 cr. N. N. 1 fl. Cineva 1 fl. Cineva 1 fl. Cineva 1 fl. N. 50 cr. Elena Horsia 5 fl. Anna Horsia 1 fl. Pocelu 2 fl. P. V. 2 fl. N. N. 20 fl. Unu preotu 2 fl. Unu românu 5 fl. Veduv'a Ecatarina Rezeiu 5 fl. Iosifu Romanu doi galbeni. Sum'a 150 fl. 60 cr. adeca: una suta cinci-dieci flor. si 60 cr. valuta austriaca, si doi galbeni în natura.

Din suma 150 fl. 60 cr. încursa în note a Bancei austriace s'a cumperatu 26 galbeni, de la Iosifu Romanu 2. Sum'a 28 galbeni. adeca dóue-dieci si optu galbeni austriaci. Colectanta: Veturia Romanu în Oradea-mare.

Contribuiri pentru raniti români se facu în tóta Români'a necontenitu, dar si din cóce de Carpati inca se continua cu multu zelu adunarea ofertelor. Spaciulu înse ne lipsesce, spre cea mai mare parere de reu a nóstra, a le puté înregistrá. Trecemu dara a notá, macaru si pe scurtu, alte impartesiri.

R e s b o i u l u .

Contribuiri pentru arme. Ministrulu de ester-ne alu României, dlu Cogalniceanu, a facutu unu apelu la tíera pentru cá sè se faca contribuiri d'a se cumperá arme. Apelulu patrioticu a avutu efectulu celu mai stralucitu. Tíera întréga a întimpinatu cu mare entuziasmu cuvintele devotatului ei fiu. Adi tóta Români'a emuléza d'a-si face dator'i'a nationala, subscriindu sume mari pentru cumperare de arme.

Orasiere si corporatiunile se întrecu în privinti'a acésta cu particularii. Nobil'a însufletire a petrunsu pâna si 'n arteriele cele mai de josu ale poporatiuni, si toti voiescu a se aretá demni fii ai tierii în aceste momente critice. Sumele contribuite pân'acuma facu unu totalu fórté considerabilu. Numai consiliulu comunalu alu Bucurescilor a votatu costulu a 1000 de pusci.

Contribuiri pentru alte trebuintie ale armatei române înca se facu multe în Români'a, si a rume pentru hranirea si îmbracamintea soldatilor. Consiliulu comunalu alu capitalei a întratu celu d'ântâiu p'acésta cale; elu a votatu în unanimitate 5000 lei pentru cautarea soldatilor raniti, 25,000 pentru cumperare de flanele si cogioce. Éta ce póte nobil'a inspi-ratiune!

Bismarck — precum ni spune „Daily News“ — cu ocaziunea convorbirii convenirii sale cu Andrásy la Salzburg, vorbindu despre eventualitátile resboiului actualu, ar fi disu cá dânsulu e decisu a-si dá totu concursulu, cá *nici unu firu de peru alu României sè nu fia atinsu de cinc-ou.*

Neutralisarea Dunarei. „Deutsche Zeitung“ scrie, cá Germani'a e hotarita dupa resboiu a neutra-lisá Dunarea si a pune gurele Dunarei sub scutul României libere si independente.“

Ambassadorulu italianu din Viena, întrebatu despre o possibila invaziune a Turcilor în Români'a, dupa „Neues Wiener Tagblatt“, ar fi respunsu a: „In câtu privesce întrebarea acést'a, poti fi liniscitu, căci Români'a e unu statu înruditu cu noi, si inainte de a admite, cá Români'a sè fia nevalita, vom vorbi si noi cuvântulu nostru.“

Don Carlos despre armat'a româna. Unu strainu, carele — precum ni spune „Press'a“ din Bucuresci — a ocupatu o înalta positiune sociala, a adressatu numitului diuaru o epistola despre armat'a româna. Se díce, cá acelu strainu e ênsusu Don Carlos, de aceea ne pare interesantu a reproduce câte-va sire din acea epistola. „Am asistatu la ataculu trupe-lor române, díce Don Carlos, în contra unei redute turcesci din pregiurulu Plevnei, în diu'a de 11 sept., si trebue sè declaru, cá am remasu cu totulu suprinsu de atât'a curagiu, eroismu si abnegatiune; virtuti demne de trupe îmbetrânite în batalii, dar cari pen-tru o armata tinera si neexperimentata înca, precum este armat'a româna, nu-si potu gasi esplicatiunea, decâtu în mostenirea ce i-a remasu din timpii omerici ai strabunilor ei. Debutulu ei a fostu în contra unei positiuni retransiate, fortificata cu maestría, si avên-tulu trupelor române a fostu cu atâtu mai admira-bilu, cu câtu asemenea atacuri obicinuitu se concredu numai la trupe cercate mai diuante. Atitudinea Ro-mânilor înse nu a cedatu întru nimicu acelora; si acést'a este destulu, cá sè dea tierii lor o legitima mândria si sè assure tóte aspiratiunile ei pentru viitoru.“

Diutarele straine despre armat'a româna. Diuarulu grecescu „Stoa“, scrie, cá armamentulu ostirii române este din cele mai bune si *superioru ostirii russesci* — si încheia prin a constatá cá armat'a ro-mâna este „prim'a armata din Orientu“ recomandân-

du-o „că modelu demnu de imitatu de catra popórele orientale.“ — „Pester Lloyd“ vorbindu despre lucrările din urma de la Plevna, dăce : „Românilor se cuvine a li se recunósce si atribuí meritulu, că au fostu cei d'ântâi, cari se apucara de lucru.“ Apoi constata de nou, că „nu Rusii, ci Românii au fostu aceia cari la 12 sept. au scapatu la Grivitia onórea dílei.“

Sciri de pe câmpulu de resboiu.

Batali'a cea mai mare în resboiulu de acuma a fostu aceea ce o anuñciamu pe scurtu în nr. trecut, adeca învingerea Rusilor a supra lui Mukhtar pasia. Scirile ce au sositu de atunce, spunu, că perderele turcilor au fostu cu multu mai mari, decâtu cum s'au crediutu la începutu. Arip'a drépta a armatei lui Mukhtar fu tóta încungiurata de rusi, încátu 32 de bataliáne turcesci fure silite a capitulá. Rusii cuprinsera apoi totu lagarulu turcescu, 36 de tunuri, 2000 de cai, mii de corturi, multe stéguri si tóta munitiunea. Afara de cei 7 pasie, au mai cadiutu în prinsóre 100 de oficeri mai înnalti. Perderea totala a turcilor, în ómeni, se urca la nrulu de 16,000. Rusii fure condusi de ênsusi marele duce Mihaiu; rolulu de frunte ílu avú generalulu Lazarew. Cu restulu armatei sale Mukhtar, (caruia sultanulu nu de multu i-a datu titlulu de „învigátoru“,) a fugitu în cetatea Kars. Rusii au si încungiuratu Karsulu. O alta depesia spune, că armat'a lui Mukhtar se afla în stadiulu disolvării. Panic'a în óstea lui a devinitu grozava.

Scirea învingerii rusilor în Asia a sositu la armat'a de la Plevna sér'a, tocmai când s'a datu semnalulu de rogaciune. Telegramulu marelui duce Mihaiu fu cetitu tuturor bataliáneilor; soldatii ílu ascultara cu capulu golu, si erupsera în „hurrah“ entuziasticu. Apoi s'au descarcatu salve de tunuri spre Plevna.

Tiarulu si Vilelmu. Tiarulu a însucintiatu numai decâtu pe cale telegrafica pe împeratul Vilelmu despre învingerea ce a căstigatu. Peste o óra si jumetate a si sositu respunsulu lui Vilelmu, care a gratulatu la acestu mare successu.

Imperatul Alessandru prin o cuvântare adressata statului generalu alu seu, a declarat, că dênsulu va remanê la armata, va suportá dimpreuna cu ea tóte greutátile resboiului, si va fi martorulu faptelor ei. „Voiu îngrigi de armata si de lipsele ei, díse tiarulu, si de va fi trebuintia, la apelulu meu tóta Russia va apucá armele cá odinióra!“

Mukhtar pasia, conformu scirilor mai nóue, a si parasitu Karsulu, si s'a retrasu spre Erzerum.

Pe câmpulu de resboiu în Asi'a rusii nisuescu a explotá învingerea decisetória reportata a supra lui Mukhtar pasia; Karsulu e împresoratu, trupele rusesci inaintéza spre Erzerum.

În Bulgari'a s'a începutu atacurile contra positiunilor lui Osman pasia; încercările rusilor si a românilor de a ocupá Plevna pâna acuma remasera fara resultatu. În 19 si 20 oct., la ataculu contra redutei cei mari turcesci, românii au avutu peste 900 cadiuti, între cari 200 morti si peste 700 raniti. De si românii dovedira si asta data barbatia admirabile, fusera siliti a se retrage din cauza că inamiculu a fostu mai numerosu. Nu póte fi indoiéla înse, că de si cu sacrificii mari, scopulu va fi ajunsu.

Se colportéza de nou sciri despre negociatiuni de pace; pâna când înse un'a dintre partile beligeranti nu si-va fi secatu cu deseversire puterile, dure, aceste sciri nu potu avé mare importantia.

OE E NOU?

Maj. Sa regin'a îndata dupa Craciunu va plecá spre Anglitora, unde va petrece unu timpu mai îndelungatu.

Principele Amadeu nu se va calugarí, precum au anuñciatu mai multe díuare, si dupa cum si noi. Scirile mai nóue spunu, că dênsulu va întreprinde, o catoría mai lunga, si dóra va fi numitu presiedinte alu comisiunii italiene la espositiunea universala din Paris.

O serbare de la Naseudu. Dupa încheierea nrului trecut primiramu urmatórele síre din Naseudu : „La 4 oct. s'a serbatu la noi nu numai díu'a onomastica a Maj. Sale împeratului, dar si díu'a înfiñtării gimnasiului românu d'aici. Înainte de miédia-di s'a celebratu missa. Sér'a s'a arangiatu de catra comisiunea administrátore de fondulu studentilor morbosu, unu balu cu venítulu destinatulu pentru acelu fondu, si carele a duratu pâna catra dí. Balulu a fostu animatu, de si nu a fostu frecuentatu, că altadata, ceea ce este a se ascrie timpului nefavoritoru. S'a dantiatu „Român'a“, „Somesiana“ si „Hor'a bucovineana.“ Toaletele damelor a fostu frumóse; au escelatu prin elegantia toaletelor cu deosebire dómnele Elisabeta Tanco, Lucretia Moisilu si Aurelia Popu, apoi domnišíorele Valeria de Popu, Iuliana Siutu, Anastasia Manu, Amalia Piciu si Ofelia Gestel. Totu în acésta sera a arangiatu tinerimea gimnasiale o serenada dlui profes. dr. Niculaiu Maieru, carele a servitu la acestu institutu 4 ani în calitate de profesor, ér acuma se muta totu în acest'a calitate la institutulu teologicu din Sibíu. Gimnasiulu perde pe unu bunu profesor, ér corulu pe unu bunu membru. Tinerulu de cl. VIII. Boneu i-a multiumitu în numele tinerimii gimnasiale prin o frumósa vorbire pentru iubirea si nobilulu zelu cu care a condusu-o în totu decursulu professurei sale, la care d. Maieru le-a multiamitu prin terminii cei mai caldurosi pentru simphathiele manifestate fatia de dsa. *Publin.*“

Din Orsiova se scrie „Românului“, că la 27. sept. s'a sântítu acolo drapelulu batalionului 86 de honvedi de catra episcopulu românu de la Caransebesiu. Ceremonia s'a seversitu în limb'a româna, la biseric'a româna. Patrón'a acestui drapelu e dsióra Gizela Blaskevici din Segedinu, care si pornise spre Orsiova, pentru a luá parte la acésta ceremonía, înse aflându pe drumu, că sântirea se va face în limb'a româna, s'a 'ntorsu napoi de la Baziasiu. Dupa ceremonía religiósa, comandantele batalionului s'a presintatu înaintea corpului seu tînêndu drapelulu în man'a drépta, si-a pronuñciatu unu discursu mai întâiu în limb'a ungara si-apoi în cea româna. Dupa sfintirea juramêntului, s'a presintatu înaintea batalionului episcopulu de la Caransebesiu în fruntea clerului, si-a tînutu o predica în limb'a româna, esplicându soldatilor ce însemnéza semnele de pe drapelu. A urmatu banchetu. Orasiulu întregu, locuitu în cea mai mare parte de Români, s'a asociatu la acésta serbare; singuri ungurii s'aretara nemultiamiti, din cauza că ce-

remon'a s'a 'ndeplinitu în limb'a româna si dupa ritulu ortodocsu.

Dlu George Asachi, nepotu alu venerabilului si multu regretatului scriitoru betrânu G. Asachi, precum cetimu în „Steu'a Romaniei“, a fostu decoratu pe câmpulu de lupta de la Plevna cu medal'ia „Virtute militare.“

Capitanulu Valter Maracineanu, eroulu mortu la Grivitia, va fi eternisatu. Municipalitatea Bucurescilor a decisu, că stradă din vecinătatea casei repausatului sê pörte de acuma înainte numele acestui bravu militaru.

Doi eroi români eternisati. Cetimu în „Steu'a Romaniei“, că primari'a orasiului Focsiani a decisu, că doue din stradele acelu orasiu sê pörte d'aci înainte numele bravilor oficeri români Siontiu si Botescu, amândoi din Focsiani, cari au muritu că niste eroi pe câmpulu bataliei la Plevna.

Bulgarii si Macedonenii. Dlu Grandea a scrisu în „Resboiulu“, că în Macedoni'a sânt unu milionu de Români. Numai decâtu s'a si gasitu unu bulgaru, A. Ivanov, care a respunsu prin unu articolu lungu, că în Macedoni'a nu sânt decâtu optu sate românesci; locuitorii ceialalti toti sânt bulgari. Articolulu probéza atât'a netolerantia, încâtu redactiunea „Resboiului“ cu totu dreptulu dice: „Veniti, Români . . . si vedeti, ce recunoscintia veti avé sê culegeti de la aceia, pentru a caror libertate fratii vostri isi vërsa sângele cu atât'a vitejia si abnegare peste Dunare! Sórele libertätii n'a lucitu încã pe pamântulu Bulgariei, si deja se afla câtiva dintre fiii ei, cari au curajulu d'a vini chiar acum, când tunurile române bubiescu la Plevna si a spune, că în Macedoni'a nu sânt decâtu optu sate de Români . . . Slavii de adi viséza sê fia tirani mâne! Acei, pentru a caror libertate se gertfescu mii de Rusi si Rumâni, aru dorí, nici mai multu nici mai puçinu, decâtu sê înlocuiesca ei supremati'a musulmana a supra Românilor de la sudulu Balcanilor. Déca este sê dâmu unu consiliu apostolilor slavismului, este celu urmatoru: Mai curându séu mai târdiu supremati'a musulmana va cadé în peninsul'a Balcanica. Dar a se leganá cu credinti'a, că o va înlocui supremati'a slava, este o amara si trista ratecire.“

Magiarii din Fiume, — scrie „Politik“ — celebrându pretinsele victorii turcesci, cutreerau stradele strigându: „Traiesca Turcii.“ Soldatii din regimentulu de linia Kusevici, compusu din Români, considerându urările turco-fililor cá insulte si batjocure la adres'a conationalilor lor, cari se lupta în contra Turcilor, au navalitu a supra lor. Ómenii politiei luându pe demonstratori sub scutul lor, s'a facutu între dânsii si soldatii Români, o ciocnire sângerósa, în care au fostu raniti doi aginti politienesci, si a nume comissarulu Wolf si unu serginte politienescu.“

Biserica si scóla.

Program'a gimnasiului din Nasendü, primita dílele aceste, ni anuncia, că la acelu gimnasiu în anulu trecutü au studiatu 171, la scól'a normala si de fetitie de acolo 219, la scól'a normala din Monoru 65, la cea normala din B. Prundu 126, la cea poporala triviala din Sân-Georgiu 210, la cea triviala din Teleciu 117.

Costumul pretilor din Romani'a, precum

se scíe, tocmai acuma se afla în stadiulu d'a se reformá. Dlu M. C. Stasescu din Craiova scrie în „Români'a Libera“, că celu mai bunu si celu mai nimeritu costumu preotiescu de întrodusu pentru clerulu din Români'a ar fi acela alu pretilor români din Transilvani'a; si astfelu totu-odata s'ar puté întroduce uniformitatea costumului preotiescu între preotii aceleiasi natiuni.

Sarutatórele. Díarulu „Russ. Gaz.“ scrie, că în despartiemântulu Chinesma în Russi'a s'a ivitu o nóua secta religiósa, ai carei aderinti séu mai bine aderinte se numescu de poporu „Mireselu lui Christos“ séu „Sarutatórele“, căci numai fecióre i apartínu. De la aderintele acestei secte se cere o viétia fecioréscã, că astfelu în viétia viitóre sê póta trece cá niste adeverate mirese ale lui Christos. Nici odata nu li e permisü sê mérga la scaldã, nici sê mânce bucate dulci séu sê se culce în patu móle; din contra trebuie sê se spele câtu mai raru si sê se feréscã de ori ce înmoiare a corpului. De cumva óre-care se bolnavescu, nu-i iertatu sê întrebuintieze lécuri, căci bólele sânt tramise de Dumnedieu, si a se opune vointiei Lui este pecatu. La convenire cu barbati, li e permisü sê-i sarute, de aice si numele lor „Sarutatórele.“ Capulu sectei e unu plugaru betrânu, care cercetéza din când în când pe aderintele sale, si aduna de la ele — bani.

Societati si institute.

Din Beiusiu ni se scrie, că Societatea de lectura a tinerimei studióse la gimnasiulu de acolo s'a constituitu, sub presiedinti'a Rev. D. directoru gimnasialu Petru Mihutiü, astfelu: presiedinte fu aclamatu dlu professoru Iuliu Papfalvai, notaru alu corespundintielor Basiliu Dumbrova, notaru alu siedintielor Ioanu Albu — ambii studenti de cl. VIII, cassaru Iuliu Nistoru, bibliotecaru Patriciu Popu, vice-bibliotecaru Ioanu Evutianu studinti din a VII. cl.

Societatea „Inocentiu Micu Clainiana“ a alumnilor seminariali din Blasiu, tinându în 11 a. l. c. siedinti'a pentru alegerea oficialilor sei pe anulu scolaristicu 1877—8, si-a alesu pe urmatorii membrii: Ioanu Butnariu scol. de a. IV-lea presiedinte, Ioanu Deacu teol. de a. IV-lea notariu alu corespundintielor, Dionisiu Aronu teol. de a. III-lea cassariu, Iuliu Mihali teol. de a. II-lea controloru, Ioanu Ghisioiu teol. de a. II-lea bibliotecariu, Georgiu Barbatu teol. de a. I notariu alu siedintielor si Romulu Orbeanu teol. de a. IV-lea redactoru alu foi „Furnic'a.“

Societatea de lectura „Iulia“ a junimei române dela universitatea din Clusiu s'a constituitu pentru anulu scol. 1877/8 în modulu urmatoru: presiedinte: Dr. Aureliu Isacu, avocatü; vicepresiedinte: Absolonu Todea, juristu; secretariu: Petru Dulfu, stud. fil.; notariu Beniaminu Popu, stud. fil.; cassariu: Nicolau Ciaclanu, stud. med.; bibliotecaru: Iacobu Majoru, stud. med. În decursulu lunei venitóre se va edá unu raportu generalu despre starea si activitatea acestei societäti de la infintiarea ei pâna în presinte.

Literatura.

O descoperire de mare importantia. Eminentulu professoru de limb'a româna la scól'a limbelor orientale din Paris, dlu Emile Picot, scrie „Românului“, că dlu T. Uspenski, professoru la universitatea din Odessa, a cercetatu dílele trecute la Londra cu

de-a menuntulu manuscrisele, pe cari museulu britanicu le-a capetatu de la reposatulu D. Curzon, si între acele manuscrise a aflatu si o „Tetrevanghe lie“ româneasca. Acestu volumu, pe câtu se pare, a fostu scrisu pentru Domnulu României Petru Cercel, de catra unu ieromonachu din Bulgaria; elu pórta dat'a 1574. Manuscrisulu de la Londra dar este celu mai vechiu monumentu cu data sigura alu limbei române, din câte se cunosc pâna astadi. Faimós'a Psaltire a lui Coressi s'a tiparitu numai la 1577, adica trei ani mai târdiu. Va fi datorí'a filologilor români d'a studiá mai de aprópe acestu tesauru. Intre manuscriptele lui Curzon se mai afla alte dóue Tetrevangheli slavice, cu inscriptiuni atingátore de Români. Dlu Uspenski isi propune a publicá în curêndu în Russia rezultatulu cercetárilor sale.

Calindare noue. La Bucuresci în editur'a dlor Mihalescu et. Luis librari-editori au aparutu urmatórele Calindare pentru anulu 1878: Calindarul pentru toti, Calindarul amasantu si Calindarul Halimalei séu 1001 de nopti. Mai pe largu nu putemu sè scriemu despre ele, càci nu le-amu vediutu.

Carti noue. „Invetiatura elementare despre dogmele bisericeii ortodoxe de resaritu“; pentru clas'a III. din licee, de St. Calinescu, Bucuresci. — „Panslavismulu si pericolele sale pentru Europa“, de George Brateanu, Bucuresci. — „Principii de retorica româna“, (de ?) Bucuresci.

Diuare noue. Sub titlulu „Buletinulu telegraficu“ a aparutu la Bucuresci o publicatiune de tóte dílele, în cinci limbi: româna, russa, francesca, gréca si germana. Ea promite s'apara în fía-care dí de trei ori. — „Curierulu de Tecuci“, la Tecuci, odata pe septemâna. — „Ostasiulu Românu“ si „Telegramele“, amendóue la Bucursci, celu d'ântâiu odata în fía-care dí, alu doile de dóue ori pe dí.

T e a t r u.

Dlu Milo — precum ni spune „Natiunea Româna“ — în érn'a víitóre va jocá in Iasi, unde se díce, cà ar fi contractatu unu angagiamentu cu directi'a teatrului iesianu.

M u s i c a.

La Bucuresci a esítu de sub tiparu: „Destépta-te Române!“, himnu eroicu de Andreiu Muresianu, pentru patru voci cu acompaniare de pianu, de Leopoldu Stern.

Industria si comerciu.

Dlu W. Krafft a deschisu în Blasiu o libraria româna. Necesitatea acesteia erá adâncu simtita. Dlu libraru a edatu si unu catalogu de cartile ce le are deja pentru vëndiare, care se va tramite gratis si franco ori cui ilu va cere. Pretiurile opurilor sânt fôrte scadiute, cu deosebire a celor din Români'a, cari pân'acuma la noi se vindeau fôrte scumpu. Tragemu deci atentiunea on. publicu a supra acestei librarié, si o recomandâmu cu tóta caldura. a.

Suvenirea mortiloru.

Gruia Liuba, advocatu în Vêrsietiu, unu tineru cu frumóse calitáti spirituale, a repausatu în

tifus. Repausatulu nostru amicu a fostu ginerele dlui V. Babesiu.

Voci din publicu.

Nr. 128. Onorata redactiune!

Dílele din urma amu capetatu de la ministeriulu de culte si instructiune publica din Români'a pentru societatea „Arborósa“ 250 franci. Ve rugâmu deci, stimate Domnule redactoru, a publicá în stimat'a Ve fóia urmatórea multiamita publica:

Societatea academica „Arborósa“ se simte pré fericita în momentul, când isi produce multiamit'a sa publica înnaltei camere legiuitóre a României, care a binevoitu a votá la propunerea ilustrului Domnu P. Gradistenu 1000 lei pentru subventionarea societátilor de cultura nationala din Austro-Ungaria. Primindu dílele trecute presedintele susu numitei societáti o adresa de la înaltulu ministeru de culte si instructiune publica a României dimpreuna cu unu grupu cu 250 de franci, arborosenii isi esprima aice o multiamita, care e pré debila pentru jertfa-li oferita, si pré departe de ceea ce simte în adevéru inim'a lor.

De la comitetulu societ. acad. „Arborósa“

Z. Voronca
v-pres.

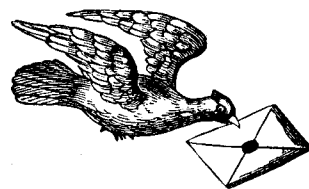
C. Morariu
secretaru.

Cuthia de epistole.

— *Respunsuri.* —

Opere de dr. Dragescu. La subscrisulu se afla de vëndutu din operile lui Dr. I. C. Dragescu: „Amoru si Patria“ si „Doru si sperantia.“ — Dr. A. P. Alexi în Naseudu.

Post'a Redactiunii.



Dlu D. P. in Caransebesiu. Din „Cavalerii Noptii“ nu mai avemu nici unu esemplaru.

Dlu T. B. in Siomenta-mare. Abonamentulu a sositu. Fóia se tramite.

Dlu P. T. Impartesri anonime nu putemu publicá, càci fiindu respundiatori, celu putínu noi trebue sè scimu numele tramitietorului.

Dlu P. C. in Oradea-mare. A sositu târdiu. De alta-data scrie-ni îndata, fía câtu de scurtu.

„Fortun'a de la resaritu.“ Nu este la înnaltimea subiectului ce cânta.

V. in B. A-ti spune de acuma, cà puté-vei face vr'unu serviciu literaturei nóstre? e greu. Dar de simtiesci vocatiune, lucra! Aceste înca nu se potu întrebuintia.

Noroculu si intieptiune. Traducere. Nu e reesita. In locu de versuri, tramite-ni mai bine însciintiári despre víeti'a sociala de pe acolo!

Proprietariu, redactoru respundietorulu si editoriu: IOSIFU VULCANU.

Cu tipariulu lui Alesandru Kocsi in Pest'a. 1877. Calea tieriei nr. 39.